

مریم رحمانی

خبرنگار

شاید ۵ خرداد ۱۲۸۷ وقتی برای اولین بار در محله دره خرسان شهر مسجدسلیمان ایران، نفت این روغن سیاه از دل زمین فوران کرد کسی جز همان‌ها که به‌دنبال استخراجش کیلومترها سفر کرده بودند تصور نمی کرد روزی همین روغن نقش اول را در معادلات سیاسی دولت‌ها ایفا کند و مسئول به کرسی بنشاند و دولت سرکوب کند اما شد. تلاش ویلیام و مستمر گروه اکتشاف انگلیسی، بالاخره جواب داده بود و حالا در سال ۱۹۰۸ میلادی برابر ۱۲۸۷ خورشیدی، اولین چاه اکتشافی و قابل بهره‌برداری نفت در منطقه مسجدسلیمان حفر شده بود. سه سال از این تاریخ گذشت و بهره‌برداری از این چاه سال ۱۲۹۰ خورشیدی، با تولید روزانه ۵۰۰ بشکه آغاز شد.

سال ۱۹۰۱ میلادی برابر با ۱۲۸۰ شمسی مظفرالدین شاه امتیاز استخراج و بهره‌برداری از نفت را به‌مدت ۶۰ سال در اختیار ویلیام ناکس دارسی قرار داد و این گونه اختیار و فرمان نفت ایران به‌دست بریتانیا افتاد. اکتشافات جواب داد و بریتانیا در مسجد سلیمان به نفت رسید و به این ترتیب داستان نفت در ایران آغاز و فصل جدیدی برای ایران باز شد.

ظهور مصدق در روزهای طراحی پشت‌برده آمریکا و انگلیس برای نفت ایران

چهار دهه گذشت. در این مدت اختیار نفت ایران تماما به‌دست بریتانیا بود و کشتی‌های انگلیسی در طول جنگ‌های جهانی اول و دوم از نفت ایران پر و رای آب‌ها می شدند. انگلیس حداکثر استفاده و سود را می برد و سهم حداقلی چیزی حدود ۱۶ درصد را برای ایران درنظر می گرفت. تا اینکه در ابتدای سال ۱۳۳۰ مصدق در شرایطی ظهور کرد که بحث نفت به چیزی فراتر از نیاز مردم و به‌نوعی به مظهر حق ملت تبدیل شده بود. اما بریتانیا که مزه نفت ایران به مذاقش خوش آمده بود حالا دنبال راهی بود تا امتیاز نفت ایران را از دست ندهد و به‌نوعی خلع ید این امپراتوری با از دست دادن نفت ایران رقم نخورد.

یرواند آبراهامیان در کتاب «بحران نفت در ایران از ناسیونالیسم تا کودتا» به بررسی اتفاقات سال‌های ۱۳۳۲-۱۳۳۰ می‌پردازد. او در این کتاب به بررسی اسنادی پرداخته که سال ۱۳۹۶ توسط ایالات‌متحده آمریکا از محرمانه بودن خارج و به‌طور عمومی منتشر شد. این اسناد که چیزی حدود ۱۰۰۰ صفحه است شامل ۳۷۵ سند با محتوای مکاتبات و مراسلات بین هیات دولت آمریکا، سازمان سیا و شورای امنیت ملی آمریکا در همان سال‌هاست. آبراهامیان در این کتاب پرده از این مساله برمی دارد که غرب (آمریکا-بریتانیا) به حل مناقشه نفت فکر نمی کردند و تنها به فکر حفظ منافع خود بود. بریتانیا در این زمینه به پیشنهاد آمریکا تنها به‌صورت ظاهری قصد پذیرش قرارداد ملی‌شدن صنعت نفت ایران را داشت اما به‌لحاظ محتوایی می‌خواست تا توسط به اصطلاحات و عبارات، میزان مدیریت و کنترل خود را در این زمینه حفظ کند. اما دیگر ملی شدن نفت از طرف مردم به‌عنوان یک خواست ملی مطرح و اسم رمز جنبشی شده بود که با روی کار آمدن مصدق کلید می‌خورد. مصدق ابتدای

اندیشه

کودتای نفتی در یک قاب

می کرد، مشاوران هری ترومن، رئیس‌جمهور آمریکا به او پیشنهاد دادند که با مصدق درباره نفت سخنی نگوید و بحث را به‌سمت صحبت درمورد «خطر کمونیسم بین‌المللی» بکشاند. آمریکایی‌ها که پیشنهاد خودشان برای حل مساله نفت ایران را سخاوتمندانه می‌دانستند، امتناع مصدق از پذیرش این پیشنهاد را درک نمی کردند و آن را نامعقول می‌دانستند. آنها که ابتدا روی گزینه مذاکره و گفت‌وگو تاکید داشتند، وقتی فهمیدند که آبی از مصدق گرم نمی‌شود، جلسه‌ای تشکیل دادند و به بررسی گزینه‌های جایگزین او پرداختند؛ گزینه‌هایی که قاعدتا در راستای اهداف بریتانیا و آمریکا حرکت کنند.

در حالی که چیزی حدود یک‌سال و چند ماه از تصویب طرح ملی شدن صنعت نفت ایران می‌گذشت، مصدق که از فعالیت‌های پشت‌صحنه قوام آگاه بود، عدم‌موافقت شاه با تصدی وزارت جنگ را اعلام عمومی کرد و فردای آن روز قیام ۳۰ تیر ۱۳۳۱ رخ داد، قیامی که موفق نبود و با حمایت مردم از مصدق در خیابان‌ها منجر به شکست شد ووزارت‌خارجہ آمریکا هم این‌گونه تحلیل کرد که بعد از انجام قیام ۳۰ تیر، شاه بین مردم بی اعتبار و در مقابل پایگاه مصدق بین مردم مستحکم‌تر شده بود.

بعد از آنکه هندرسون در قیام تیرماه ناکام مانده بود، طرح غائله ۹ اسفند را برنامه‌ریزی کرد و تلاش کرد به بهانه خروج شاه، اراذل و اوباش و چاقوکش‌ها را به‌سمت خانه نخست‌وزیر راهی کند، اما در این اتفاق هم کامروا نشد. بعد از این دو شکست سنگین، حالا دیگر هندرسون به این نتیجه رسیده بود که تا وقتی مصدق بر سر قدرت بماند، هیچ امیدی برای حل‌وفصل مشکلات نفت وجود ندارد پس باید نسخه مصدق را با کودتا در هم بپیچد. این موضوع را سندی افشا می‌کند که یرواند آبراهامیان در کتاب از آن نام برده و در این خصوص نوشته است: «چند مدت بعد سازمان اطلاعات آمریکا-سیافاش کرد که بعد از غائله اسفند ۱۳۳۱ یک افسر ارشد ایرانی که نامش در اسناد محفوظ است، درباره احتمال وقوع یک کودتای نظامی سخن به میان آورد.»

خطر کمونیست یا نفت؛ مساله کدام بود؟

کمونیسم‌هراسی در واقع یک بهانه بود همان‌طور که تاریخ‌نگاری به نام راجر لوئیس در این باره می‌نویسد: «کودتا در آن دوره، نجات کشور از کمونیسم بود.» همچنین مارک گازیوروفسکی، استاد آمریکایی گروه علوم سیاسی دانشگاه ایالتی لونیزیانا هم نظری مشابه در این باره دارد. اما آبراهامیان در مقابل این نظر به‌ها می‌گوید: «بررسی اسناد داخلی حاکی از نگرانی عمیق و پایدار مبتنی بر به خطر افتادن کسب‌وکار بین‌المللی شرکت‌های آمریکایی بعد از ملی شدن نفت است. در دهه ۱۳۳۰ ملی کردن صنعت نفت در حال جابه‌جایی قدرت اقتصادی در دنیا بود و می‌توانست در واقع ضربه آخر باشد.»

نویسنده در همین بخش به بررسی پیشنهاد بانک جهانی به مصدق می‌پردازد و در این باره می‌نویسد: «برخی

ناسیونالیست‌ها بر این نظر بودند که مصدق با نپذیرفتن سازش معقول، مرتکب خطا شده و همچنین بررسی اسناد نشان می‌دهد پیشنهاد بانک جهانی هم سخاوتمندانه نبوده بلکه در راستای تأمین منافع بریتانیا و آمریکا بوده است. ال‌لپهار صالح وزیر کشور کابینه مصدق به‌طور خصوصی برای سفیر بریتانیا می‌نویسد که مصدق هرگز با چنین پیشنهادی موافقت نمی‌کند. برخی در این زمینه می‌گویند اگر مصدق این پیشنهاد را می‌پذیرفت و کودتایی هم صورت نمی‌گرفت، احتمالاً تاریخ به‌سمت دیگری می‌رفت.»

آبراهامیان می‌نویسد بریتانیایی‌ها قصد داشتند در ماجرای پیشنهاد بانک جهانی غرامت را آنقدر سنگین تعیین کنند تا به‌نوعی مانع عملی شدن ملی شدن نفت شوند.

البته در این کتاب به نقل از یک مامور MI6 آمده که «هدف برکناری مصدق بود، فارغ از امضا یا عدم‌امضا موافقتنامه». پرداخت غرامت موضوع مرادوات طولانی مصدق و هندرسون در بهمن ۱۳۳۱ بود. روایت‌های دیگری نیز در همین زمینه به‌بازگویی این ادعا می‌پردازد که مصدق به‌طور کلی از پرداخت غرامت به طرف انگلیسی امتناع می‌کرد.

برکناری مصدق از همان راهی که آمده بود

شاه از همان روزهای اول روی کار آمدن مصدق، نظرش بر کنار گذاشتن او از همان راهی بود که آمده بود و آن هم راه مجلس بود. انتخابات مجلس هفدهم با علاقه زیاد سفارتخانه‌های بریتانیا و آمریکا صورت گرفت. دونالد ویلبر، کارشناس سازمان سیا در ایران در این زمینه در گزارشش می‌نویسد که «هدف اصلی این روود، برکناری مصدق از طریق فرآیند پارلمانی بوده است.»

انتخابات پایان گرفت و طبق بررسی مفصل سیا آن‌طور که در اسناد منتشر شده آمده است ۳۰ نماینده از ۷۹ نماینده از هواداران ثابت مصدق راهی مجلس شده بودند. براساس بررسی‌های سیا ۴۲ رای در مجلس می‌توانست موجب‌برکناری مصدق شود اما برآورد MI6 می‌گفت برای رسیدن به این هدف باید رای ۲۰ نماینده دیگر را هم در اختیار داشته باشند. این یعنی مخالفان مصدق از نتیجه انتخابات راضی نبودند.

آبراهامیان در مورد نحوه مواجهه مصدق با انتخابات مجلس می‌نویسد: «هنگامی که مشخص شد فعالیت‌های مجلس تقریباً به توقف کامل رسیده مصدق از نمایندگان خواست تا کناره‌گیری کنند و البته این عمل موجب انحلال مجلس هفدهم و راهی برای انتخابات مجلس بعد شد.» مصدق در ۵ مرداد در یک پیام رادیویی با ملت ایران سخن گفت و خواستار برگزاری همه‌پرسی ملی برای انحلال مجلس و تشکیل مجلس جدید شد. نویسنده این عمل مصدق را نشانه‌ای پوپولیستی می‌خواند و می‌نویسد: «مصدق مشروطه‌خواهی سرسخت در اکثر دوران زندگی‌اش بوده که در آن برهه از زندگی‌اش به پوپولیسم متوسل شده بود، البته رگه‌هایی از این عنصر پیش‌تر هم در برخی کارهای

او دیده می‌شود.»

داستان کودتا در یک قاب

آبراهامیان در ادامه شرایط سال ۱۳۳۲-۱۳۳۱ را این‌گونه توصیف می‌کند که در آن دوران دیگر همه بر این نظر بودند که کودتا تنها راه‌حل این بحران است. تصمیم برای کودتا زمانی گرفته‌شد که دولت ترومن بارها برای استفاده از ابزارهای سیاسی برای جایگزینی مصدق تلاش کرد و با شکست روبه‌رو شد. به عبارت دیگر کودتا حاصل سیاست‌هایی بود که دوره ترومن پیش از روی کار آمدن کابینه آیزنهاور آغاز شده بود.

اشاهه پروپاگانداي گسترده سیاه و خاکستری علیه مصدق البته به‌صورت غیرعلنی، یکی از طرح‌هایی بود که جهت زمینه‌سازی کودتا از طرف ویلبر نماینده سازمان سیا در ایران و از طریق تزریق منابع مالی به شبکه مطبوعات و رابط‌های سیاسی و مذهبی طراحی شده بود.

همچنین نویسنده در بخش دیگری از این کتاب، از ابعاد دیگری از کودتا پرده‌برداری کرده که طی آن دولت آمریکا یک جنگ روانی شدید را در دستور کار خود قرار داده بود تا ایرانیان را نسبت به ادامه مذاکرات ناامید کند. اعزام مخفیانه یک فرستاده پرنفوذ به ایران برای متقاعد ساختن و تحت فشار قراردادن شاه برای مشارکت در کودتا، تئوری دیگر آمریکایی‌ها برای کودتا در ایران بود. مهم‌ترین قسمت طرح ایجاد کودتا هم به آماده‌سازی برنامه دقیق اقدامات برای اردشیر زاهدی، وزیر خارجه و آخرین سفیر ایران در ایالات‌متحده آمریکا در دوره محمدرضا پهلوی بود. کودتای ۲۵ مرداد هم شکست خورد و روزولت، رئیس‌جمهور سابق ایالات‌متحده آمریکا در این باره می‌نویسد: «بعد از شکست کودتای ۲۵ مرداد، جلسه‌ای با عنوان «شورای جنگ» تشکیل شد و عملیاتی کردن برنامه‌های ۲۸ مرداد در این جلسه کلید خورد.» هندرسون که ۱۱ هفته از تهران دور بود به تهران آمد و به دیدار مصدق رفت. او گزارش کاملی از این دیدار برای واشنگتن ارسال می‌کند. آفتاب ۲۸ مرداد طلوع می‌کند و مصدق از مردم می‌خواهد از خیابان‌ها دور بمانند، اما اوایل صبح عده‌ای اراذل اوپاش و چاقوکش در میدان تره‌بار دورهم جمع می‌شوند. آنها مسلح به باتون‌های سنگین و چماق‌های بلند بودند. از جمله این افراد شعبان‌بی‌مخ بود که زمان ماجرای اسفند در زندان به سر می‌برد و حالا امروز از زندان آزاد شده بود. آبراهامیان شمار مردم در عصر ۲۸ مرداد را حداکثر سه هزار نفر می‌نویسد.

آفتاب روز ۲۸ مرداد به‌سمت غروب کردن می‌رفت که رادیو تهران البته بدون استفاده از واژه کودتا اعلام کرد نخست‌وزیری به زاهدی سپرده شد.

خبرنگار نیویورک‌تایمز در گزارشش درمورد وقایع آن روز می‌نویسد: «۲۸ مرداد روز نبرد نظامی دوونیم‌ساعته بین تانک‌ها و توپ‌های ۷۵ میلیمتری در اطراف خانه وزیر بود. روزولت هم در این زمینه گزارشی تنظیم می‌کند و عوامل موفقیت این کودتا را در محرمانه ماندن آن و در دسترس بودن منابع مالی عنوان می‌کند. مصدق سقوط کرد و طرح کودتای ۲۸ مرداد مطابق نقشه پیش‌رفته بود و حالا آمریکا و بریتانیا که تا همین اواخر هم سعی در پنهان کردن نقش خود در ماجراها داشتند از طریق موافقتنامه کنسرسیون دوباره فرمان نفت ایران را به‌دست گرفتند و مدیریت واقعی این روغن سیاه دست‌نخورده و همچنان در اختیار بریتانیا و آمریکا باقی‌ماند.»

نوبت اول

آگهی مناقصه عمومی یک ممر حله‌ای (۲۰۰۲۰۱۱۰۵۰۰۱۱)

سایت مزبور انجام خواهد شد و لازم است مناقصه‌گران درصورت عدم عضویت قبلی در سامانه ستاد، نسبت به ثبت نام و اخذ گواهی امضای الکترونیکی اقدام نمایند و جهت عضویت با پشتیبانی سامانه ستاد به شماره ۰۲۱۴۱۹۳۴۰۲ تماس حاصل فرمایند. ضمنا درج کامل آدرس محل اقامتگاه شخص حقوقی (آدرس پستی شرکت)، شماره فکس و تلفن شرکت و مدیران شرکت در سامانه تدارکات الکترونیک دولت جهت ارسال دعوتنامه و هرگونه اطلاع‌رسانی برای کلیه شرکت کنندگان در مناقصه الزامی است.

زمان و مهلت تکمیل و بارگذاری پیشنهادات در سامانه: شرکت کنندگان می‌بایست تا ساعت: ۱۵:۰۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۶/۲۰ نسبت به تکمیل اسناد مربوطه و بارگذاری در سامانه تدارکات الکترونیک دولت (ستاد) و تحویل اصل پاکت الف (ضمانتنامه شرکت در فرآیند ارجاع کار /اصل رسید واریز وجه نقد) لاکو مهرشده به دفتر کمیسیون مناقضات در مهلت مذکور و دریافت رسید مربوطه اقدام نمایند.

زمان و محل گشایش پاکت: پیشنهادهای واصله در ساعت ۰۹:۰۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۶/۲۸ در محل کمیسیون مناقضات به آدرس: تهران-خیابان سپهبد فرنی-نرسیده به خیابان سپهبد-پلاک۱۸۸- طبقه هشتم از طریق سامانه تدارکات الکترونیک دولت (ستاد) بارگشایی و خوانده خواهد شد.

زمان و مکان جلسه توجیهی: جلسه توجیهی و بازدید از محل انجام کار (سایت ویزیت) با شرکت کنندگان جهت بازدید، توضیح و تشریح اسناد، در تاریخ ۱۳/۰۶/۱۴۰۲ (ساعت ۰۷:۰۰ صبح به‌نشانی – کرمانشاه-بلوار شهیدبهشتی روه‌روی پارک شاهد شرکت خطوط لوله و مخابرات ایران منطقه غرب-واحد خودرگی برگراری می‌گردد.

جهت کسب اطلاعات بیشتر در خصوص موضوع کار مناقصه با تلفن و شماره ۴۹۸۲۲۲-۰۸۳۳۱۴۹۸۵۱۰-۸۳۳۱۴۹۸۵۱۰ آقای کریمی رئیس مهندس خودرگی تماس حاصل فرمایید.

www.shana.ir

www.setadiran.ir

www.ioptc.ir

رابط عمومی

شماره شناسه ۱۵۴۷۵۶۵

نوبت دوم

آگهی فراخوان تجدید مناقصه

شرکت ملی بخش فرآورده‌های نفتی ایران منطقه قزوین در نظر دارد مناقصه مندرج در جدول زیر را برگزار نماید:

نوع مناقصه	مناقصه عمومی یک‌مرحله‌ای به شماره ثبت۱۵۰۰۰۹۲۱۸۷۰۰۰۲۰۰۲ در سامانه تدارکات الکترونیک دولت
موضوع مناقصه	تهیه مصالح، رنگ‌آمیزی و تعمیرات ساختمان اداری انبار نفت قزوین
مبلغ برآورد اولیه	۱۶۰,۲۵۰,۵۷۸,۷۴۴ ریال
مبلغ تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کار	۸۱۲,۵۲۸,۹۳۷ ریال
نوع تضمین فرآیند ارجاع کار	مطابق بندهای الف، ب، پ، ج، ح، ماده ۴ آیین‌نامه تضمین در معاملات دولتی شماره ۰۲/۱۳۳۴/ت/۵۰۶۵۹ ه- مورخ ۱۳۹۴/۹/۲۲، درصورت واریز وجه نقد، به حساب ۰۱۱۳۷۶۰۰۱۹۲۰۰ بانک ملت شعبه مرکزی (شماره شناسه ۴۴۲۴) به نام شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی منطقه قزوین؛ اصل فیش واریزی که به نام دریافت‌کننده اسناد مناقصه (مناقصه گر) است، تا مهلت قبول پیشنهادها، تحویل دبیر کمیسیون مناقضات گردد. شناسه ملی مناقصه گر: ۱۰۱۰۲۲۱۱۹۰۴
مهلت دریافت اسناد مناقصه	پس از انتشار نوبت اول آگهی تا ۱۴۰۲/۵/۲۹ در بستر سامانه تدارکات الکترونیک ایران
ساعت و تاریخ جلسه توضیح و تشریح اسناد	سه‌شنبه مورخ ۱۴۰۲/۰۵/۳۱ راس ۱۰:۰۰ صبح
مهلت قبول پیشنهادها	لغایت روز یکشنبه تاریخ: ۱۴۰۲/۶/۱۲ درج در سامانه تدارکات الکترونیک دولت و ارائه فیزیکی پاکت الف تا ساعت ۱۵ همان روز
ساعت و تاریخ بازگشایی پیشنهادها	روز دوشنبه تاریخ ۱۴۰۲/۶/۱۳ ساعت ۸:۰۰ صبح
محل دریافت اسناد و قبول پیشنهادها	قزوین- کیلومتر ۳ جاده قدیم تهران- ساختمان ستاد بشردکست ملی پخش فرآورده‌های نفتی منطقه قزوین- طبقه اول دبیرخانه کمیسیون مناقضات- تلفن:۰۲۸۳۳۵۵۴۳۳۴ داخلی ۱۷۶- فاکس:۰۸۷۸-۳۳۵۵۰۲۸
	توضیحات <p>کمیت خدمات: به شرح شرایط مندرج در اسناد مناقصه</p> <p>کیفیت خدمات: به شرح شرایط مندرج در اسناد مناقصه</p>

روابط عمومی شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران- منطقه قزوین

انتشار نوبت اول آگهی: ۱۴۰۲/۵/۲۵ انتشار نوبت دوم آگهی: ۱۴۰۲/۵/۲۸

شماره شناسه ۱۵۴۵۹۲۷